

Bilden: ett minne från vår extra sommar i år – i september.

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 19-2016
från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

Som vanligt – nya läsare.

Det fortsätter att strömma in mejl från personer som önskar komma med på listan över mottagare av mina Nyhetsbrev. Naturligtvis blir jag glad över dessa brev. Till var och en: Välkommen!

Jag hoppas att mina Nyhetsbrev skall motsvara förväntningarna.

Vill du kolla tidigare brev är det bara att gå in på min hemsida och söka under rubriken ”..Som jag ser det..”

Dags att välkomna december

-”den tionde månaden”- !!. Precis som fallet var med november – som var den nionde månaden – är det ändringarna i den gamla romerska kalendern som rörde till det hela.

Mårten som inte ville bli biskop.

Nyligen har man – främst i Skåne – firat Mårten Gås. Varifrån kommer denna sed?

Här är bakgrunden:

När invånarna i den franska staden Tours skulle välja ny biskop gav de flesta invånarna sitt stöd till den gode munken Martin. Problemet var bara, att Martin (Mårten) inte var intresserad av att bli

biskop. För att komma undan gömde han sig bland gässen. Gässen blev dock alltför uppspelta av att ha fått denna nya kompis mitt i gänget, och på gässens vis satte de igång med att kackla och skräna. Byborna hittade sin fromme munk och tvingade honom att bli biskop.

Där kunde ju berättelsen har slutat.

Ett gott slut. Det finns dock en fortsättning:

Sin fromhet till trots ville den nyvalde biskopen, Martin, hämnas på gässen. Han krävde, att hans "undersåtar" varje år skulle slakta och äta minst en gås var...!!!

Så kan det gå...

Många andra sätt att fira.

Den här helgen, som vi – inte minst i Skåne - har vikt åt gåsen, firas på många andra sätt runt om i världen. Här är några smakprov:

- Holländska barn knackar dörr och får godis.
- Polackerna äter en viss sorts croissant.
- Slovakerna ger presenter till alla som heter Martin.
- Tyskar går i tåg, tänder brasor och äter kringlor.
- Irerna slaktar en tupp och stryker dess blod över huset
- Sicilianare äter aniskakor och dricker vin
- Portugiserna äter rostade kastanjer.
- Spanjorerna slaktar en gris till vintern
- Kroaterna välsignar och dricker av årets vinskörd,

Även Lucia,

som snart skall firas, har gamla anor – med rötter i Italien.

Lucia var enligt legenden en jungfru, som bodde på Sicilien i Italien på 200-talet. Hon var en varmt troende kristen. Hon skänkte sin hemgift till de nödlidande på Sicilien. Detta som ett tack för att hennes mor tillfrisknat efter en svår sjukdom.

Den unge man som hon skulle gifta sig med blev upprörd och anmälde henne för myndigheterna. Kristendomen var ännu inte accepterad.

Som straff skulle flickan överlämnas till en bordell. Det gick inte. Flickan kunde inte rubbas ur fläcken. Man tände då ett bål runt henne. Lågorna skadade inte henne. Till sist gick en romersk soldat fram och stack sin dolk i henne.

Lucia blev snabbt ett helgon för invånarna – inte bara på Sicilien.

Botade engelska sjukan med smörjolja

Efter denna utflykt till 200-talet och det romerska riket återvänder vi till vårt Bjäre och – nästan – vår tid.

Bland alla gamla dokument, som trängs i mitt arkiv, träffar jag då och då på små beskrivningar av verkligheten som har sådant innehåll, att de blir stoff för Nyhetsbrev. Ett sådant exempel är historien om den kloka gumman Pilla, som bodde i ett torp någonstans på åsen slutning här i Bjäre. Att hon hade titeln "klok gumma" berodde på, att hon var framgångsrik när det gällde att bota personer, som led av engelska sjukan (skäver). Hon lär ha använt smörjolja (!) som var avsedd för kyrkklockorna i sin hemförsamling.

Pilla lär inte ha varit snäll mot sin make. Till sist gick maken till prästen och bad om råd om vad han skulle göra för att Pilla skulle bli snällare mot honom.

”Försök med Guds ord”

Prästens råd till den hunsade maken blev; ”Försök med Guds ord”.

Maken tog prästens ord bokstavligen och på sitt eget sätt. Han tog husets bibel och slog den i skallen på hustrun.

Där tar historien slut. Åtminstone i mitt arkiv. Jag får alltså inte veta fortsättningen. Blev hustrun mildare i sitt sinnelag? Man kan väl tänka sig att effekten skulle kunna bli det rakt motsatta.

Nu får det bli den vanliga åtgärden. Jag vänder mig till mina läsare: har du hört talas om den här historien? Det lär finnas en verklighet bakom den. Vet du fortsättningen?

Får jag in uppgifter från läsarna, lovar jag att införa det i ett kommande Nyhetsbrev.

”Denna lilla egendomliga utkrok af provinsen.”

*Jag kom över Åsen via Margretetorp och Ö.Karup för att kasta ett öga inåt
båstadstrakten, denna lilla egendomliga utkrok af provinsen, vilken ligger der bakom
likt en flik af rocken, som man inte hunnit få riktigt med sig innan porten slagits igen”*

Den som skildrar Båstad på detta ätt är Oscar Patrik Sturzen-Becker. Han var skald och tidningsman. levde 1811-1869. Han startade Öresundsposten och skrev där under signaturen Orvar Odd.

Med den signaturen utgav han också en periodisk tidskrift, som hette Skåne med underrubriken Gammalt och nytt.

I denna fanns en serie artiklar som skildrade Skåne och dess historia. Där fanns också en följetong i form av en reseskildring. Med start i Helsingborg går en av dessa resor via Åstorp, Klippan, Rössjöholm, Margretetorp, Båstad, Torekov, Ängelholm och åter till Helsingborg.

Det är under denna resa han efter passagen av Hallandsås ser denna ”utkrok av provinsen”.

Beteckningen ”utkrok”

är uppenbarligen inte skriven i negativt syfte. Resenären, som gör sin resa i början av 1850-talet, har mycket positivt att säga om Båstad. Han konstaterar, att *”Båstad har under de två sista åren vunnit en viss ryktbarhet som badort. Denna dess framgång härleder sig upprinneligen från ett slags cammeraderi; det var några familjer – god vänner och gamla bekanta – som här ett par somrar stämde möte med hvarandra och efterhand lyckades att få kretsen ökad med andra goda vänner...”*

”Orvar Odd” understryker dock att *”orten har förstått att icke sofva bort sin konjunktur, man har vetat värdera dessa påhälsningar af en liten oförmodad lycka och hastigt att göra sig ämabel för att få fängsla den vid platsen för längre tid.*

”Denna nätta paviljong...”

Resenären tar som föredöme fram restaurang Pershög – *” denna nätta paviljong, tillvägabragdt i all skyndsomhet...”*

Från Pershög och den omgivande parken njuter Sturzen-becker av *”en herrlig utsikt öfver den nedanförliggande staden och bugten...”*

Vidare skildrar författaren, att balsalen på Pershög är invigd. Nu skall man komplettera med restaurang och kafe. kanske även biljard, sällskapsteater mm

Även nämnes i positiva ordalag gästgivaregården, som låg vid torget.(Det är den byggnad som nu kallas Victoriagården.)

Vid mitten av 1800-talet fanns det inte något hotell i Båstad. Sommargästerna inkvarterades i privatbostäder som hyrdes ut. Oftast flyttade husets ägarefamilj ut i något mindre uthus eller ner i källaren.

Sturzen-Becker provar även på att bada i havet. Han konstaterar, att vattnet är särdeles salt. Det finns badvagnar att tillgå.

Billigt att bo i Båstad!

Intressant för oss som lever här i början av 2000-talet är Sturzen-Beckers konstaterande, att det är billigt att bo i Båstad.:

" I staden bor man billigt, lefver för ingenting, roar sig idylliskt, har allting bekvämt och trefligt och lägger opp pengar deremte".

"Inga hoteller".

Vidare konstaterar resenären, att staden Båstad har en vacker kyrka. Det finns inga egentliga "hoteller". Däremot finns det flera hus "...af ganska välmenande utseende", åtskilliga trädgårdar, der humlen slingrar sig i sydländska festtoner från träd till träd och där exellenta nötter lära – hafva varit. Båstad är bekant för sina nötter, men denna urgamla berömmelse synes sjunga på sista versen; upptagen af mera stadsmessiga äregirigheter, har orten i den sednare tiden försummat de gamla nötträden och låtit dem öfverväxas med mossa och parasiter. Den ena busken efter den andra dör af tvinsot och inga nya planteras.

Sturzen-Becker skriver åtskilligt om släkten Agardh och om Båstads försvar då man hotades – och besköts- från ett ryskt örlogsskepp 1788.

Från Båstad reser han sedan vidare mot Torekov. Han färdas uppför Brantelid, dvs den smala och mycket branta slutningen som ledde upp till högplatån vid Boarp. (Den här resan företogs ju ca 50 år innan Italienska Vägen anlades.)

Facit till språkprovet

som fanns i förra numret av Nyhetsbrevet. Den här gången gällde det skånska språketså som det talades för någon generation sedan.

Abbedonk –trött

Besa – skena, springa vilt.

Agedyna – åkdyna

Bloa - blöda

Ankommen – skämd

Brödjas - brottas

Antererad – upprörd, nervös

Bäfte - flåsa

Arpas – retas med någon låda.

Bänkavälling - maträtt. Rester från måltider samlade i en

Auasa - göra arbetet färdigt

Böla – gråta, lipa

Augauen – död, försvunnen

Böst – dåligt väder (obs långt ö-ljud)

Språkpriset går till Ingela.

Segrare i den här tävlingen är Ingela Bernhold. Hon är en av dem som har alla rätt på provet och som hade tur med våra privata Notarius Publicus. Ingela berättar, att hon genom livet

fått god träning i det skånska språket. Hennes far, som egentligen var kantor, älskade att framträda och läste ofta texter av de välkända skåneförfattarna Daniel Rydsjö, Nils Ludwig och Gabriel Jönsson. Ingela har sedan fått ära dessa böcker och har haft möjlighet att repetera och hålla sin språkkunskaper på topp.

Grattis!

Tack alla som medverkat i språkprovet.

Nytt prov.

Ingen rast. Ingen ro. Här kommer ett nytt prov i gammal skånsk dialekt. Den här gången gäller det ord på begynnelsebokstäverna D och E .

Gnugga dina geniknölar. Du får förstås gärna ta hjälp av vänner och bekanta. Det kan ge angenäma och berikande samtal.

Skicka dina svar senast 8 december till kalle@bjarenet.com. Rätta svaren kommer i nästa nummer.

Daver	Eblagröd
Dehärnade skitet	ena
Dippa	enäri
Dröshas	enspannare
Dägge	Entens ella
Döja	Ettegille

Än en gång - tack Benny, för lånet av guldgruvan "Skånska ord".

Skåningen som hade sett nog.

Vi stannar kvar i Skåne. Bekantar oss med skåningen, som samtalade med norrlänningen.

- Jodå. Vesst har ja reist i Norrland! Men de va så rälit, så ja vände i Markaryd.

Tack för gensvaret

när det gäller cykeln och apostlahästarna. På tal om cykel: Nu kommer det ständigt nya tecken på ett ökande intresse för att fler skall kunna ta sig fram med cykeln. Fler cykelvägar i Bjäre. Bra för människors hälsa. Bra för vår miljö. Bra för hushållskassan (om vi kan minska på bilkostnaderna)

Tacket kan jag rikta till många. Till Båstads kommun. Till EU m.fl. Nu skall det satsas. EU ställer upp med pengar och kommunen skall se till att cykelvägarna kommer till stånd.

Åtminstone tycks det vara tänkt så. Vi får väl se.

Heja cykeln.

F.ö. har många uttryckt sin uppskattning om min berättelse om mannen som i cykelns barndom cyklade jorden runt på en s.k. höghjuling. Om någon av mina läsare provat på att cykla på en sådan, hoppas jag att få några rader om hur det var....

"Att deltaga i skallgång äro alla pliktige"

"Skallgång skall minst en gång varje år anställas inom östra delen av socknen. Att vara föreståndare för skallgången utses å Kommunalstämma i December månad en dertill lämplig person såsom skallfogde..."

Det här stod att läsa i ordningsstadgan för V.Karups socken år 1876.

I denna stadga reglerades livet i många avseenden för allmogen i socknen. Ordningsstadgan stadfästes av "Landshövdinge-Embetet" i Kristianstad. Det innebar bl.a. att de bötesbelopp som angavs för olika förseelser hade laglig förankring. Utöver föreståndare för skallgången utsågs också "*...til hans biträde 1 a 2 personer från hwarje by, i mån af byens storlek, att tjenstgöra som uppsyningsmän... Att deltaga i skallgång äro alla pliktige, som ega fjäderfä eller fårskatt och skall ifrån hwarje sådant matlag wid en utsatta tiden infinna sig en mansperson, försedd med en stöd eller ett jagtgewär.*"

Böter för den som inte ställde upp

Ordningsstadgan redovisar t.o.m hur skallgången skall gå till:

"Då tiden är inne anställes räkning med manskapet, för att, såwidt möjligt är, utröna hwilka försummat iaktta wederbörlig inställelse. Den strängaste ordning skall af alla deltagarna iakttagas, och såväl jägare som drifvare skola owillkorligen i allo ställa sig skallfogde eller uppsyningsmans föreskrifter till efterrättelse.

Underlåtenhet att iakttaga gifna föreskrifter beläggas med Fem kronors böter.

Att före skallgångs afslutande bjuda på spirituosa bland folket, eller ingå i hus eller gårdar är förbudet wid samma ansvar, som ofwan sagdt är"

Wäktaren siunger et Litet vär.."

Instruktion

"Går omkring i alla Gater, Ropar Liudeligen öfveralt, Siunger et Litet vär, utropar Klockslaget och vad vinden är, alt å vanligt ställen med tilöckning at Giöra rop vi Hällstäds så at det kan höras til Nils Persson och Bredals; Ropet bör ske med acuratess 10, 12, 2 och 4 hvarie natt från den 10 Augustij till den 10 Maijus men från den 10 Maijus till den 10 Augustij, som är 3:ne Sommar Månader ropars alenast 2 gånger hvarie Nat nemligen kl 12 och 2. Noga efterse at inga olagligheter föröfvas. Giöra Larm om han märker mågon vådeliga händelse, den Gud nådeligen afvärje.

Efterse a om någon företager någon Backning om naten från kl 7 om aftonen til kl 4 om morgonen. All Bykning skall upphöra kl 11 om Natten; äfven efterforskar han om någon företager Lintäckning och Bräckning hemma i husen med mera. Märkes sådant anmäler Wäktaren ho stadens äldsta at fölia med sig och hos den bråtslige uttaga utstakande och öfverenskommande Plickten.

Märker Wäktaren någon Röka Toback på gatorna

fråntages han pipan och befordras förbrytaren til förmannen at Plickta efter förfatningarne. Af de utfallande Böter åtniuter wäckaten sin andel efter omständigheterna; för öfvigt ställer sig wäktaren beskiedeligt och håller sig nyckter, gör sin sysla med beskied. Passar upp i rättan tid at förrätta Ropen de påberopade klockeslagen. Brister han i sina Skyldigheter och Giöromål blir han förlustig ett qvartals Lön och vidare efter omständigheterna.

Båstad den 2 Marty 1803.

Lorents Ström.

Stadsförman

Min boklåda

Boktitel	Ord.pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	330	70
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäres historia	330	140
På räls över Hallandsås under 130 år	Slutsåld	

Varning:

Som synes är två böcker slutsålda. Du som funderar på att utnyttja reapriserna och fynda inför julen bör inte vänta för länge. Ytterligare böcker hamnar snart under beteckningen "slutsåld".

Tips för dig som är intresserad

av att skaffa någon av mina böcker inför julen: jag kommer att finnas på plats för att signera och tillhandahålla de böcker som ännu finns kvar när det är julmarknad i Hembygdsparken i Boarp 3 december.

Ännu ett tillfälle: Julmarknad i V. Karup. Samma dag, 3 dec. I VKIF:s Loppis i V. Karup. Där finns mina böcker att köpa. Till rea-på-rea-priser...

Avslutningsvis: Känner du någon

som du tror vill få mina Nyhetsbrev – tipsa gärna.

PS.

Tack, Naturvårdsverket

Just som jag är i färd med att avsluta detta Nyhetsbrev, ser jag i media, att det område i Bjäre, som jag under de gångna åren ägnat så mycket intresse och tid åt - och kunnat njuta av - nu av Naturvårdsverket har utpekats som ett riksintresse för friluftslivet.

Hurra!

Jag instämmer förstås av hela mitt hjärta i det Naturvårdsverket säger. Det kommer också att framgå i min kommande bok **NÄRA HAVET...trivs jag bäst**. Boken blir ett enda stort instämmande i Naturvårdsverkets tankar.

Boken, som vill belysa det historiska sambandet – för att inte säga samspelet – mellan bjärehalvön och havet, blir samtidigt en hyllning till denna kust, som har så mycket att erbjuda sina besökare. Denna hyllning har också tagit sig uttryck i bild. Under mina näst intill dagliga vandringar längs kusten har kameran varit mina ständiga följeslagare. Resultat: mer än 6 000 bilder enbart under detta årets båda somrar (vi fick ju en extra sommar i september i år.)

Vänligen / Kalle

Kalle Eriksson – Bjäreförlaget – Hallavaravägen 102 – 269 91 Båstad - kalle@bjarenet.com

Tel: 0431-365 332